

Georg Kühlewind Alapítvány

Karácsonyi hírlevél

2020

Ez év karácsonyán Böszörményi László megjelenés előtt álló **Holdvilág, napvilág** című könyve első fejezetének egy részletét, valamint záró fejezetét ajánljuk olvasóink figyelmébe. Ezt a szokatlan válogatást azt tette szükségessé, hogy a befejező fejezet megértéséhez épp az első fejezetben kifejtett fogalmak világos értelmezésére volt szükség, ami épp a könyv elején olvasható. A könyv németül már megjelent. Az *Info3 Verlag* adta ki. A tervek szerint magyarul jövőre jelenik meg a Kláris Kiadónál. A képek közül a két szövegrész közötti Szent Mihály szobor 13. századi ismeretlen szerző műve fából, az *Angyali üdvözlés* Benozzo Gozzoli (1421-1491), a *Krisztus születése* Domenico Ghirlandaio (1448-1494) műve.

Valamennyi olvasónknak fényteli karácsonyi ünnepeket és boldog új esztendőt kíván a Georg Kühlewind Alapítvány nevében az alapítvány kuratóriuma:

Pál József

Böszörményi László

Fenyő Ervin

BÖSZÖRMÉNYI LÁSZLÓ

Holdvilág, napvilág

(részlet az első fejezetből)

Nem sokkal halála előtt följegyzett *Antropozófiai Útmutatások (Anthroposophische Leitsätze)* c. könyvében Rudolf Steiner fölvezet az ember új, eljövendő, megvalósítandó tudati helyzetét. Ebben írja többek között:

„Az antropozófia nagyra becsüli mindazt, amit a tudományos gondolkodásmód az utóbbi négy-öttszáz évben megtanult a világról mondani. De túl ezen a nyelven, beszél egy másikat is, az ember lényéről és lényegéről, az ember fejlődéséről és a kozmosz kialakulásáról; szeretné a Krisztus-Mihály nyelvet is beszélni.”¹

1.1 Minőségileg különböző nyelvek

Milyen lehet ez a „Krisztus-Mihály nyelv”, amelyik nem kerüli ki a tudományos gondolkodásmódot, hanem meghaladja? Bizonyosan nem csak az idézetben felsorolt témákról van szó: ezek foglalkoztatják az akadémiai tudományt is. Steiner egy új *nyelvről* beszél, vagyis egy új megközelítésről. Talán valahogy úgy, mint amikor valaki prózáról éneklésre vált. Egy *minőségileg* új nyelvről lehet szó.

A tudományos gondolkodásmód számunkra *adott*. Nem rögtön a születéskor, de mire megtanultunk beszélni, és kijártunk egy iskolát, már adott. Tovább finomíthatjuk egyetemi tanulmányokkal, esetleg azt követő kutatói tevékenységgel is, de ezeknek már előfeltétele a tudományos gondolkodásmód. A Krisztus-Mihály nyelv nyilvánvalóan nem ilyen, nem adott, hanem még meg kellene tanulnunk. Ez, hogy nem adott, nem mellékes és nem is valamilyen „balszerencse”, hanem központi vonása. Szabadságunkban áll megtanulni – vagy nem.

A tudományos gondolkodásmód világos, de hideg és színtelen, mint a Hold fénye. Többé-kevésbé mindnyájan képesek vagyunk világosan elhatárolt fogalmakban gondolkodni, és ezekkel a fogalmakkal tagolni tudjuk a belső és külső világot. Már a szétválasztás belső és külső világra is ebből a gondolkodásból fakad. De ez a gondolkodásmód nem tud bennünket kielégíteni. Hiányzik belőle a meleg és a színek. Ezért fogalmainkra érzelmeket aggatunk, amelyek azonban általában nem sokat mondanak a világról, inkább a saját kedélyállapotunkat tükrözik. Azt mondjuk például, hogy „víz”, és ismerjük kémiai összetételét, érezzük az ivás vagy a fürdés örömet, a szomjúság gyötrelmét – de mindez nem sokat mond a víz egyedülálló minőségéről, „olyanságáról”.²

Természetesen nem tudhatom pontosan, mit ért Rudolf Steiner a „Krisztus-Mihály nyelv” alatt, de megpróbálok a nyomára bukkanni. Valamivel később ezt írja: „Ha el akarunk jutni Mihályhoz, át kell helyeznünk magunkat a szellemiségbe, akár a gondolkodásban, akár az akarásban.”³ Nem ismerek más – korunknak, a modern ember tudati helyzetének megfelelő – módot arra, hogy „áthelyezzük magunkat a szellemiségbe”, mint a tudati gyakorlás, a koncentráció és meditáció útját (ld. később is, mindenekelőtt 1.8 és 1.9 számú szövegrészekben). Ezért abból indulok ki, hogy ezt a nyelvet a tudati gyakorlás útján lehet

¹ R. Steiner: *Anthroposophische Leitsätze*. GA 26, 98. old. A könyvben előforduló Rudolf Steiner és Georg Kühlewind idézeteket Böszörményi László fordításában közöljük.

² Ehhez ld.: Böszörményi László: *Az élet vize* (https://www.itec.aau.at/~laszlo/Antro/Az_élet_vize.pdf).

³ R. Steiner: *Anthroposophische Leitsätze*. GA 26, 102. old.

megtanulni, és a gyakorlásnak kezdettől fogva ennek a nyelvnek a stílusában kell történnie. Anyanyelvünk stílusa mélyen belénk ivódik, és egész életünkben elkísér. A művészeteken keresztül megtanulhatunk új stílusokat. Nemcsak olyan átfogó stílusokat, mint barokk vagy romantikus; minden nagy művésznak saját stílusa van. Bach és Vivaldi mindketten barokk művészek, de teljesen egyéniek is. Egy *minőségileg új nyelv*, még radikálisabban új stílushoz vezethetne el.

Itt azonban fellép egy nehézség: hogyan kövessem a gyakorlásban kezdettől fogva az új nyelv stílusát, ha még csak most tanulom ezt a nyelvet? Ez hasonló ahhoz a kérdéshez: hogy található meg életem helyes irányát, noha a célt még nem is ismerem? Egy jó természetjáró nyugodtan térhet ismeretlen utakra, ha tud tájékozódni. De honnan lehet ezt tudni? Létezik iránytű a belső utakon? Talán a következő idézet segít:

„Aki *úgy* akar belsejében összekapcsolódni az intelligens tartalommal, mint Mihály, annak egyszersmind meg kell felelnie annak a követelménynek is, hogy ne engedjen be ebbe a tartalomba semmilyen szubjektív önkényt, kívánságot vagy vágyakozást. Különben a logika a kozmosz kifejeződése helyett, *egyvalaki* önkényévé válik. Lényét szigorúan megtartani a világlény kifejezésének szolgálatában; mindent belül hagyni, ami saját lényén belül rezdul: ez az, amit Mihály a *saját* erényének tekint. Figyelme a kozmosz nagy összefüggései felé fordul – erről szól arkifejezése; az ember felé forduló akarata azt akarja tükrözni, amit a kozmoszban lát – erről tanúskodik tartása, mozdulata. Mihály mindenben *komoly*, mert a komolyság, ami egy lényben megnyilatkozik, a kozmosz tükre benne; és mosoly fejezi ki azt, ami lényéből a világba sugárzik.”⁴

A *komolyság* azt jelenti: teljes figyelemben, teljes odaadásban, teljes önzetlenségben. A *mosoly* pedig a másokkal való találkozás öröméből fakad, szintén teljes odaadottságban. Önzetlenség és derűs komolyság – ezek a legfontosabb stílusjegyei ennek az útnak. Belénk, mai felnőttekbe, belénk ivódott az önzőség (ez nem volt mindig így, a kisgyerekekben ma sincs így, ld. később is, különösen a 2.6 számú szövegrészben). Amikor tanulni kezdem Mihály nyelvét, szükségszerűen egoista vagyok, mert nem tudok másképp. A teljes koncentrációban vagy odaadottságban azonban az önzetlen cselekvés derűs komolysága – ami hasonló ahhoz, ahogy a gyerek játszik – leváltja az önzőséget. Ez az irány Mihály útján. Nem ismerem se a célt, se az utat; teljesen új utakat kell járnom. De amíg törekszem arra, hogy legalábbis a gyakorlás idejére kizárjak minden „szubjektív önkényt, kívánságot vagy vágyakozást”, és ha elég őszinte vagyok ahhoz, hogy észrevegyem, és beismerjem magamnak, ha ez nem sikerül, akkor nem veszem el a helyes irányt. Ha hiányzik belőlem az őszinteség, akkor az a veszély fenyeget, hogy teljesen elvesztem a világosság, a világos gondolkodás képességét, és ezzel „a logika a kozmosz kifejeződése helyett, *egyvalaki* önkényévé válik”. Ez lenne a teljes sötétség, amiből többé nincs kiút. Akkor nincs többé igazság, csak személyes vélemények és érdekek: a háború, mindenki mindenki ellen. Persze már javában vívjuk ezt a háborút, de azért a logika még közös. És a hideg logika csak visszfényez annak a közös, meleg fénynek, amit Mihály közvetít és „kezel”⁵ – anélkül, hogy megtartaná önmagának. Azt a lényt, aki meg akarja tartani magának ezt a fényt, Steiner Ahrimánnak nevezi⁶:

„Ahriman olyan időpontban sajátította el az intellektualitást, amikor nem tudta bensőségessé tenni. Olyan erőként maradt meg benne, aminek semmi köze sincs szívhez és lélekhez. Az

⁴ Mint fent, 116. old.

⁵ Mint fent, 115. old.

⁶ Föltehetően ebből a névből ered a magyar *ármány* kifejezés.

intellektualitás fagyosan hideg, lélektelen impulzusként árad Ahrimánból a világba. És azok az emberek, akiket megragad ez az impulzus, olyan logikát fejlesztenek ki, ami kíméletlenül és szeretet nélkül szól, úgy tűnik önmagáért – valójában Ahriman szól benne. Ebben a logikában semmi sem mutatkozik, ami helyesen, szívből fakadóan összekapcsolódna lélekben azzal, amit az ember gondol, beszél, cselekszik.”⁷

Ez Ahriman stílusa. Jól ismerjük önmagunkban is – ha őszinték vagyunk. Ez is kozmikus erő, ami valamikor hasznunkra volt. Tőle tanultuk az önzést és a hazugságot, és ha nem tanultuk volna meg ezeket, sohase tudtunk volna kiválni a szellemi világba való beágyazódottságunkból, és sohase tudtunk volna a szabadság útjára lépni. De ha egyszer felismertük, nem szabad tovább haladnunk ezen a „fagyosan hideg, lélektelen” úton. Meg kellene térnünk, oda kellene fordulnunk a „Krisztus-Mihály nyelv” felé. A megtérés lehetőségét a kereszténység helyezte az emberi lélekbe: „És az Ige testté lett és lakozék mi közöttünk (és láttuk az ő dicsőségét, mint az Atya egyszülöttjének dicsőségét), aki teljes vala kegyelemmel és igazsággal.” (János 1, 14⁸). A „lakozék mi közöttünk” kifejezést pontosabban úgy is lehetne fordítani, hogy „felütötte sátrát bennünk”, vagyis az Ige, a Logosz beköltözött az emberi lélekbe. Nem szorulunk többé külső vezetésre, magunktól tudunk elindulni. Mihály nem is vezet: vár ránk. Tele „kegyelemmel és igazsággal.”

A természettudományos gondolkodásmód világa néma, nem szól. Ha rálépek a szellemi gyakorlás útjára, az a sejtés és remény vezet, hogy a világ csak azért tűnik némának, mert *egyelőre* nem értem. Arra törekszem, hogy ne csak kívülről világítsam meg a világot intellektusom hideg fényével, hanem a bennem lévő meleg világossággal keressem a kapcsolatot a világ mögötti világossággal. Az ember belsejében megbújó napvilág a teremtés mögötti napvilág felé küldi sugarait. Egyszerre csak észreveszem, hogy az idegen, néma világ rám „mosolyog” – és ezzel elűzi, szeretetté alakítja át félelmeimet.

Halottnak és némának látszik a világ. De hiszen minden kimondott mondat is ilyen, amíg csak valaki meg nem érti és ezzel újra életre nem kelti. A „Krisztus-Mihály nyelv” megtanulása talán azt jelenti, hogy a halott világ mögött keressem azt az élő, meleg forrást, amelyik kimondta. A tudományos gondolkodásmód megismerése olyan, mint egy boncolás egy mesterségesen megvilágított pincében. Az új, napsütötte megismerési mód rábukkanhatna azokra az örökéletű lényekre, akik a világot kimondták, akiknek a *kifejeződései* számunkra halottnak tűnnek. A megismerés így beszélgetéssé válhatna. Sőt dallá, énekléssé, ahogy Hölderlin írja⁹.

Ahhoz, hogy a Föld polgárai lehessünk, meg kell tanulnunk egy földi nyelvet. Ahhoz, hogy a Menny polgárai lehessünk, meg kellene tanulnunk a „Krisztus-Mihály nyelvet”. Ahogy a nyelvtanulás levezet minket az Égből a Földre, és teremti, alakítja a földi világot (ld. később, az 1.5 szövegrészletben) úgy emelhetne föl bennünket a „Krisztus-Mihály nyelv” egy új, mennyei világba, amit ebben a folyamatban teremt és alakít. A *János evangélium* „Isten fiainak” nevezi azokat, akik „Istentől születtek” (János 1, 12,13). Ahogy a földi újszülöttnak meg kell tanulnia a földi nyelvet, úgy tanulják „Isten fiai” az „Istentől” való születés folyamatában a mennyei nyelvet.

*

⁷ Mint fent, 115. old.

⁸ A bibliai idézeteket általában Károli Gáspár fordításában közöljük, a helyenkénti eltéréseket külön jelöljük.

⁹ „Tapasztaltunk sokat, \ hisz reggel óta Beszéd a lényünk, emberek, \ s hallunk egymásról, de csakhamar Dallá leszünk.” Hölderlin: *Békeünnep*. Bernáth István fordítása. *Friedrich Hölderlin versei*; Európa Könyvkiadó; 1980.

A megtérés – a holdvilágtól a napvilághoz

(utolsó fejezet)

1.2 Az új útja, a jövő útja

Új utakat járni – az orvoslásban, a pedagógiában, a tudományban, a művészetben, egyáltalán, emberként – magas igényt támaszt felénk. Ki kell hozzá fejlesztenünk a képességet, hogy elviseljük a saját szabadságunkat – az új forrását. Ehhez meg kell erősítenünk figyelmünket, hogy éber tudatban tudjuk tapasztalni saját szellemi képességeinket, amint kiáradnak forrásaikból, mint *Az élet vize* c. mesében¹⁰. E nélkül a képesség nélkül – vagy legalább első kezdeményei nélkül – értelmetlen minden vita a jövőről, az új világról. A közönséges, egoisztikus tudat tovább erősödik állandó félelmében az újtól, a szabadságtól. Az egoisztikus tudat rabszolgát csinál belőlünk, a jóság és szeretet szabaddá tesz. Az egoizmust nem tudjuk kikapcsolni, csak átalakítani. Nem vezet más út a jövőbe, mint a szabadság útja. A múltból előrevetített, kiszámítható, gépileg modellezhető jövő nem jövő.

Csak a szabad ember teremthet jövőt. Ha védekezni akarunk a „gépi értelem imperializmusa” – ahogy Weizenbaum¹¹ kifejezte – ellen, akkor meg kell lepününk a gépeket. Persze nem a gépeket kell meglepnünk, hanem egymást és önmagunkat – a gépek nem vennék észre, legfeljebb hibajelzéseket adnának. A gonosz nem tud se jót, se újat gondolni. De saját területén belül mindig okosabb nálunk. Az egyetlen lehetőség, hogy „kicselezzük”, ha újat és jót gondolunk, érzünk, akarunk. Ezen nyugszik Gandalf terve Tolkien *A Gyűrűk Ura* c. könyvében¹², hogy a gonoszt „ostobasággal” – a gonosz számára elképzelhetetlen lemondással – győzzék le. A lemondás nem népszerű erény, inkább elavultnak és nevetségesnek számít.

¹⁰ L. Böszörményi László: *Das Wasser des Lebens* (<https://www.itec.aau.at/~laszlo/Antr/Wasser.pdf>)

¹¹ Joseph Weizenbaum (1923-2008) amerikai-német matematikus és informatikus, a mesterséges intelligencia egyik úttörője és legnagyobb kritikusa

¹² J. R. R. Tolkien, *A Gyűrűk Ura*, I. kötet; *A tanács*. Göncz Árpád fordítása. Gondolat Kiadó, 1985.

Pedig néha mégis le kell mondanunk pillanatnyi helyzeti előnyeinkről, a másik megalázásáról és kinevetéséről, a szórakozásról, akár a jóllakásról is, ha segíteni kell – és mindenekelőtt figyelmünk bársonyba bélelt kényeztetéséről. Néha el kell vállalni egy nehéz és hálátlan feladatot, és le kell mondani bármiféle jutalomról. Különben nem lesz jövő, csak gonoszság.

„A kényszert fölismerni bölcsesség, azután, hogy a cselekvés valamennyi útját gondosan mérlegeltük, még ha ez ostobaságnak tűnik is azok szemében, akik a hamis reményhez makacsul ragaszkodnak. Nos, legyen palástunk az ostobaság, legyen az a fátyol az Ellenség szemén! Mert az okos és gonosz indulata mérlegén sok mindent apróra megmér. De az egyetlen mérték, amit ismer, a vágy, a hatalom vágya, ahhoz mér minden szívet. Meg se fogamzik benne a gondolat, hogy erről bárki is lemondana, s megpróbálná a Gyűrűt¹³ elpusztítani, noha az a kezében van. Így hát, ha ezzel próbálkozunk, rákényszerítjük, hogy rosszul számoljon.

Legalábbis egy darabig – mondta Elrond. – Az úton végig kell menni, jóllehet nagyon keserves. És sem erővel, sem bölcsességgel nem jutunk messzire rajta. Az utat éppoly reménnyel keresheti a gyöngge, mint az erős. Nem ritkaság, hogy ez a tettek sora, amelyek a világ kerekét igazgatják: kis kezek hajtják végre őket, mert közben a nagyok szeme másfelé tekint.”

1.3 Én is tudom?

A „ kozmikus lustaság” utolsó fegyvere az a belső hang, ami azt mondja: „Na, jó, talán tényleg létezik a mennyország, a szellemi világ, biztos vannak emberek is, akik hisznek benne, talán olyanok is, akik látni is tudják – na, de nem én!”

Ha a mennyországot valahol kívül, a felhők fölött keresem, akkor nagyon is jogos ez a kicsinyhitűség. De ha megértem, hogy a saját szellemi mennyországomról van szó, saját szellemi képességeim forrásvidékéről, akkor világossá válik, hogy „a mennyek országa” tényleg közel van. Semmi mást nem keresek, mint saját megismerésem jelenét, aminek múltját, termékeit már ismerem. A saját jelenemet tapasztalni, csak nem lehetetlen számomra! És nagyon messze se lehet tőlem. Az is világossá válik, hogy senki se hivatottabb rá, mint én. Az én képességeimről van szó.

Ez az egyéni mennyország azonban egyszersmind közös is. Ha megértek valamit, láthatatlan szellemi mozdulatot teszek. Ha megértek valaki mást, utánzom szellemi mozdulatát: ugyanazt gondolom, mint ő. Ha megértjük egymást, szellemi találkozás történik. Nem térbeli találkozás, nem vesszük el egymástól a helyet, kölcsönös értő gesztusaink áthatják egymást. Talán a leginkább a tánchoz hasonlóan: egymást átölelve mozgunk együtt. Ha megértlek, semmit sem veszek el tőled. Ez közös terület, ahol nem léteznek az önzőség határai, ahol teljes értékű szellemi lényekként találkozunk egymással. Amíg ezek a mozgások, ezek a találkozások nem tudatosan történnek, befurakodhatnak hibák és hazugságok. Tiszta szellemi mozgások esetében ez lehetetlen.

Egyszer azonban el kell határoznom, ha jární akarom ezt az utat. Ahogy Frodó, a kis hobbit, elhatározza, hogy a gyűrű hordozója lesz, behatol a gonosz birodalmába, hogy megsemmisítse a gyűrűt (és ezzel a hatalom utáni vágyat). A nagy Tanácsban, ahol a gonosz ellen szövetkeznek a tündék, emberek, törpék és hobbitok képviselői, fölteszik a kérdést: ki vigye el a gyűrűt a

¹³A gyűrűt, ami láthatatlanná tesz, és birtokosának hatalmat ad a világ fölött.

gonosz birodalmába (mert csak ott lehet megsemmisíteni). Nagy csend áll be. Nagy döntéseket a legjobb nagy csöndben meghozni:

„Senki sem felelt. Megcsöndült az ebédre hívó csengő. Még mindig nem szólt senki. Frodó körülnézett az arcokon, de egy se fordult feléje. Az egész Tanács lesütött szemmel ült, gondba merülten. Elfogta a rettegés, mintha valami ítélet várna rá, amire régen számított, de azt remélte, hiába, hogy mégsem hangzik el. S a szíve megtelt megint a mindent legyőző vággyal, hogy megpihenjen és békessége legyen itt, Völgyzugolyban, Bilbó oldalán. Végül, nagy erőfeszítéssel, mégiscsak megszólalt, s csodálkozva hallotta tulajdon hangját, mintha más beszélne.

– Én elviszem a Gyűrűt – mondta –, bár az utat nem ismerem.

Elrond fölemelte a tekintetét, ránézett, s Frodó úgy érezte, pillantásának váratlan szigora átdöfi a szívét. – Ha jól értettem mindazt, amit ma itt hallottam – mondta –, ez a feladat valóban rád vár, Frodó; s ha te nem találsz meg az utat, senki sem. [...] De ez súlyos teher, Frodó. Olyan súlyos, hogy senki sem rakhatja át a más vállára. Én sem a tiedre. De ha szabadon és önként vállalod, azt mondom, helyesen döntöttél.

De csak nem akarod egymagában elküldeni, uram? – kiáltott fel Samu, mert képtelen volt tovább uralkodni magán, s előszökkent a sarokból, ahol eddig üldögélt a földön.

– Már hogy akarnám! – fordult feléje mosolyogva Elrond. – Legalább neked velem kell tartanod. Nem olyan könnyű téged elválasztani tőle, még akkor sem, ha ő hivatalos a titkos Tanácsra, téged meg senki se hívott.

Samu elvörösödve leült, s úgy motyogta maga elé: – Hát mi aztán jól benne vagyunk a pácban, Frodó úr! – mondta, s csak csóválgatta a fejét.”¹⁴

1.4 A pusztulás és a fölemelkedés képei

Az ember kivonult a mennyországból is és a természetből is. Tagadja a mennyország létét, a természetet pedig feldúlja és felégeti, és közben fogalma sincs róla, hogy mit tesz. Aggódik talán egy ökológiai katasztrófa miatt, ami számára is fenyegető lehet, de nem is sejti, hogy ezzel az ember egész küldetése is meghiúsulna. *A Gyűrűk Urában* Tolkien elmondja, hogy nem az az igaz veszély, hogy a gonosz elpusztít bennünket, hanem hogy hasonlónak tesz magához. A belső megtérés nélkül a világot nem lehet többé megmenteni, se a természetet, se az embert. A világ leég – mint a „szent város”, Moszkva, Tolsztoj regényében¹⁵, miután a moszkvaiak elhagyták, és idegenek foglalták el:

„Bármilyen csábító volt is a franciáknak Rasztopcsin vadságát okolniok, az oroszoknak meg a gonosztevő Bonapartét okolniok, vagy később hősi fáklyát adni a maguk népe kezébe, okvetlenül látnunk kell, a tűzvésznek nem lehetett ilyen közvetlen oka, mert Moszkvának le kellett égnie, mint ahogy le kell égnie minden falunak, gyárnak, minden háznak, ahonnan eltávozik a gazda, és ahová idegen embereket bocsátanak be, azok meg kását főznek maguknak, és garázdálkodnak ott. Moszkvát a lakosai gyújtották fel – ez igaz; de nem azok a lakosai, akik ott maradtak, hanem azok, akik eltávoztak.”

¹⁴ J. R. R. Tolkien: *A Gyűrűk Ura*, I. kötet; *A tanács*. Fordította: Göncz Árpád. Gondolat Kiadó, 1985

¹⁵ L. N. Tolsztoj: *Háború és béke*; II. kötet, harmadik rész, 26. fejezet; Makai Imre fordítása.

Sok képe van a pusztulásnak, a vereségnek. Vannak képei a fölemelkedésnek, a győzelemnek is? A győzelem az lenne, ha az ember megtérne, és beteljesítené a természet és önmaga, Krisztus által megkezdett és lehetővé tett megváltását. Erre is vannak képek az irodalomban, pl. Goethe-nél:

„Ha az ember egészséges természete egységes egészként működik, ha úgy éli át magát a világban, mint nagy, szép és értékes egészben, ha harmonikus gyönyörködése tiszta, szabad elragadtatottságba emeli, akkor, ha a világegyetem érezni tudná önmagát, följuggana örömeiben, hogy elérte célját, és csodálattal tekintene saját lényének és keletkezésének csúcsára.”¹⁶

Az ember nem „a teremtés koronája” abban az értelemben, ahogy egy erőszakos uralkodó az; de ő a teremtés „célja” és „értelme” és „csúcsa”, amennyiben megérti, és egyben új értelmet ad neki – és ezzel megváltja.

1.5 Az irányultság

„Mihály-Krisztus a jövőben irányadó szóként áll az út elején, amin az ember a luciferi és ahrimáni erők között a kozmoszsal összhangban eljuthat világ-céljához.”¹⁷

Hogyan tudjuk magunkat kezdettől fogva tartani ehhez az irányadó szóhoz? Szeretnénk „jeleket” kapni, biztos útjelzőket, amik jelölik utunkat. De „csak” egy szót kapunk. A szó szabadon hagy bennünket, fel kell ismernünk, hogy szó, meg kell értenünk – és éppen ezzel kapjuk meg az irányt. Ezzel a „*Kezdetben vala az Íge*” is megint új értelmet nyer. Keresd kezdettől fogva azt, ami szól, ami megszólít, és a szó melegét sugározza. Kerüld az értelmetlenséget, a hidegséget, a hazugságot, a nem-megszólíthatót és nem-megszólítót, az önzőséget, a félelmetest. Ha őszinték vagyunk, mindig pontosan tudjuk, hogy merre megyünk – vagy merre hagyjuk terelni magunkat.

Amikor kirándulok az erdőben, eleinte gyakran zajt csapok a lépteimmel, és belsőleg is még a hétköznapi élet témái foglalkoztatnak. De egy idő múlva, pl. ha kezdek fáradni, megállok, elcsendesedem kint és bent – és egyszerre fölcsendülnek az erdő hangjai. Meghallom a madarak énekét, a levelek zizegését, egy patak csobogását. Eddig is ott voltak, de én nem hallottam, mert magammal voltam elfoglalva. Ha ezt el tudom hallgattatni, valami minőségileg új jelenik meg a tudatban.

Ha még jobban el tudok csendesedni, úgy, hogy egy pillanatra – vagy akár hosszabban is – minden gondolat és érzés elhallgat, akkor meghallhatom Mihály beszédének hangtalan énekét. Soha nem ismert érzések „csendülnek föl”, amiket utólag nem igazán találó nevekkel illelhetünk, mint áhítat, alázat, hála, de könnyűség, öröm és boldogság is. Ennek a hallhatatlan nyelvnek a szavai érzésekből állnak, a teremtő lények rajtuk keresztül fejezték ki magukat, hogy kimondhassak olyan „mondatokat”, mint fa, föld, víz, és olyanokat is, hogy növekedés, nyugalom, áradás. Ezek nem a szubjektív közérzet érzelmei, hanem egy nyelv elemei, amin kommunikálni lehet. Ezen a módon szólni kezd a természet. Nem vagyok többé idegen a Földön, a természet mögött hangtalanul beszélő lények szeretete dereng föl.

Minél jobban belemerülünk ebbe az érzés-nyelvbe, annál nagyobb a késztetés, hogy magunk is megszólaljunk ezen a nyelven, hogy „társszerzőkké” váljunk. Ahogy a kisgyerekek, akik sokáig

¹⁶ J. W. von Goethe: *Sprüche in Prosa*, 4.2., 379. old. Böszörményi László fordítása.

¹⁷ R. Steiner: *Anthroposophische Leitsätze*, GA 26, 105-106. old.

pillantással, mosollyal, kezük és lábuk heves mozgásaival vesznek részt a felnőttek beszélgetésében, egyszer csak maguk is elkezdnek beszélni, eleinte még nem nagyon artikuláltak, egy fajta „szótag-nyelven”. Milyen nagy a szülők öröme, amikor ezt meghallják! Talán hasonló örömmel várnak a magasabb lények is arra, hogy kimondjuk a „Krisztus-Mihály nyelv” első szótagjait.

Talán az egyetlen „szó” ezen az érzés-nyelven, amit megkaptunk előlegbe, a szeretet. Ha nem kaptuk volna meg, sohase tudnánk kitalálni. De adott formájában csak csíra, aminek még ki kellene hajtania bennünk. Észre kellene vennünk, hogy ez a szó egy egészen másik világból jön, mint hétköznapjaink világa. Nem arra kaptuk, hogy megalázzuk és elhasználjuk, hanem hogy felismerjük: szólnak hozzánk egy egész más világból és várnak ránk egy egész más világban. És akkor az is világos lesz, hogy elragadtatásunk a színes őszi levelek fölött¹⁸ is ennek a világnak a hírnöke, ahonnan állandóan áradnak hozzánk a hangtalan üzenetek. Végül is minden olyan egyszerű. Az egyetlen helyes irányultság a szeretet.

Amikor Frodó elhatározza, hogy elhagyja a társait, és egyedül teszi meg az út hátralévő, legnehezebb részét, akkor a bölcsek és erősek nem találják meg. Csak Samu, a barátja, akit nem vezet semmilyen más megfontolás, csak a barátjához fűződő szeretet. Ha az az érzésünk, hogy teljesen elvesztettük az irányt, akkor is vezethet bennünket a szeretet meleg és derűs napvilága. Szeretet az igazság, a szépség és a jóság iránt. És mindenekelőtt a másik ember iránt.

„Aki egy embert szeret, szeret minden embert.”¹⁹

¹⁸ Utalás a 2.3. szövegrészre (Miért színeződnek el a levelek ősszel?)

¹⁹ G. Kühlewind: *17. jegyzetfüzet* (https://www.itec.aau.at/~laszlo/Antro/Gyuri_konyvei_hu/17.fuzet_teljes.pdf)
„Aki egy embert szeret, szeret minden embert. Egy embert szeretni azt jelenti, hogy látom egyedülálló lényét, számára is rejtett, kimondhatatlan küldetését. A szeretet azt jelenti, hogy ezt az individualitást szeretem. Ha észreveszem ezt az egyedül állóságot, az már szeretet. Az egyedül állóságot azért lehet megtalálni, mert szellemünkben nem vagyunk elválasztva. Szeretet csak itt, az elválasztottságban lehetséges. Ezért van az elválasztottság.”